

Анджеј МАЛИНОВСКИ

ШТО ЈЕ ТО САВРЕМЕНА АНТРОПОЛОГИЈА С ПОЉСКИМ АКЦЕНТОМ?

Да имамо могућност да се разликујемо уважавајући своју индивидуалност – расну, етничку, културну, социјалну и диморфичку – налазећи у њој јединство и богатство човека.

Оснивач пољске антрополошке школе Jan Czekanowski (Јан Чекановски), утврдио је да се антропологијом баве фактички сви, будући да не можемо а да не обраћамо пажњу на ближње и њихова осећања. Могли би чак да ризикујемо и да кажемо да су сви људи – лекари и антрополози. Њима представља задовољство да размишљају о здрављу и болестима, о лепоти и моди. Лекар и антрополог су присутни само као искусни саветници који се у својим размишљањима користе научном методом. Научна метода може да служи за оцењивање лепоте, пропорционалности фигуре и сваковрсних физичких ознака. Истраживач је дужан да у својим размишљањима одвоји оно, у основи чега се налази биолошка суштина, од онога што представља предмет уметности, на пример, пластичног хирурга, стилисте, козметичара, модног креатора. Оно што видимо, кад гледамо другог човека, у крајњем резултату представља збир његових суштина и културног омотача, који често зависи од социјалног положаја. На тај начин долазимо до закључка да је предмет антропологије заправо човек у свом биолошком значењу, који представља једну врсту у класи сисара, који поседује специфичну социјалну структуру, друштвену поделу улога, и, на крају, у културном значењу – то је једина биолошка врста на Земљи која поседује културу.

Имајући у виду горе наведене премисе Чекановски је антропологију дефинисао на следећи начин: „Антропологија је наука која се бави изучавањем човека као биолошке основе социјалних појава”, а његов ученик З. Дроздовски (З. Дроздовски) (1973) допунио је ову дефиницију следећим речима: „и истражује биолошке резултате оних појава које се дешавају у његовом организму и у људској популацији.”

Познати француски природњак G. L. L. Buffon (Бифон) (1707-1778) ушао је у антропологију дефиницијом природне историје човека, а такође и тиме што је први употребио термин „људска раса”. Сличну дефиницију антропологије је дао и Р. Вгоса (Брока) (1866), додавши, ипак, да она изучава људски род као целину и као део остатка природе, узимајући у обзир везу човека с природом.

У прошлости термин „*анџројолоџија*” се користио различито. На пример у етици, оном делу филозофије који се бави изучавањем моралне природе човека – код Аристотела, у педагогији и психологији код Е. Kanta, I. G. Fichte-а (Фихте) и других. Природњаци, на пример, М. Hundt, С. Capell, Т. Kerkring, W. Super, поистовећивали су антропологију са људском анатомијом. И тако је до XIX века владала двострукост у значењу речи антропологија. Али зато у XIX веку појам антропологије одлучно асоцира на биологију. То се посебно одразило у развоју науке у Француској, Немачкој, Русији и Пољској. Ипак, крајем XIX века се у Енглеској развија хуманистички правац у антропологији. Чекановски је од самог почетка своје делатности хтео да обједини оба ова правца, што се одразило у његовој дефиницији антропологије, истраживачкој проблематици и називу катедре у високој школи у Лавову – Катедра за антропологију и етнологију. Чекановски је високо оцењивао достигнућа пољских провинцијалних лекара на размеђу XIX и XX века, а такође и Катедре Јагелоњског универзитета у Кракову у области социјалних утицаја на развој и биолошко стање Пољака тог времена. Он је писао да је у своју дефиницију укључио синтезу биолошке и социјалне антропологије. Почетком XX века у Пољској је било прихваћено да у антрополошке науке спадају: антропологија (физичка) праисторијска археологија и етнологија с етнографијом.

Чекановски је у својим изучавањима етногенезе Европе, а пре свега Словенства, повезивао антропологију с лингвистиком, археологијом и етнологијом. У то време етнологијом и антропологијом су се бавили S. Poniatowski (С. Поњатовски) и познати лекар, социолог и антрополог L. Krzywicki (Л. Кшивицки), који је као и J. Talko-Hryniewicz (J. Талако-Хринцевич) на изванредан начин повезивао антропологију са етнографијом, социологијом и археологијом.

Термин „*анџројолоџија*” сада има широк дијапазон и значење. J. H. Greenberg (1968) у Међународној енциклопедији друштвених наука означио је антропологију као најопширнију научну дисциплину, која се бави изучавањем људског изгледа, почињући од географске распрострањености људских група, па до разлика у језицима, социјалног и естетског система, система религије и тако даље. Изучавање биолошких, културних и социјалних видова особености човека, бави се не било која друга наука, него антропологија. По мишљењу А. L. Kroebera (Кребер), антропологија као општа, неспецијализована наука о човеку, може дати конкретну, прецизну концепцију човека – његов потпуни одраз, што друге, специјализоване науке нису

у стању да учине. Њен задатак је координација и интегрисање знања, добијених од егзактних научних дисциплина. Антропологија представља основу за општи приступ ка знањима о човеку, која је нужна за развој тих знања и подробно изучавање човека, за синтезу онога што представља њену специфичност у биолошким, социјалним и културним размерама. Антропологија уједињује у целину, или, друкчије речено, крунише многобројне научне дисциплине, као што су, на пример: анатомија, физиологија, генетика, екологија, демографија, епидемиологија, археологија, етнологија и етнографија, лингвистика, социологија, психологија, педагогија.

Генерализације ових наука дају антрополошку слику човека, у којој остаје мало места за детаље. Поједине науке које се баве проучавањем човека не дају такву генерализовану синтезу, мада њихови представници посежу за таквим закључцима, и тада, и незнајући то, постају антрополози. У обуци стручњака уског, професионалног профила, обично нема антрополошких знања, што се догађа у медицини, биологији, психологији, социологији, педагогији. Понекад се, ипак, дају елементи антропологије и чак се предаје антропологија као самостални предмет, који је дужан да студента опскрби синтезом знања о човеку, обогаћујући његова знања, ослобађајући га од стереотипа или чак предрасуда. У медицини се антропологија појављује као битан елемент хуманизације обуке и приступа болеснику. Схватање разнородности људи, њених узрока и резултата, ослобађа од расних, етничких, културних, националних предубеђења и утиче на савладавање социјалне дискриминације.

По R. Benedict-у (Бенедикт) „Антропологија концентрише своју пажњу на оне физичке ознаке и способности, на оне концепције и вредности, захваљујући којима се дато јединство разликује од свих других, које поседују друге, различите од ње, традиције.” Антрополог у складу са овом дефиницијом представља проучаваоца не само разнородности него, пре свега, разлика, разноликости човека, видова његовог живота и веза међу људима. Антропологија се бави свим специфичним аспектима људског живота, захваљујући којима се он издваја из света живих бића, изучава биолошке, социјалне и културне особености људске врсте. Антропологија истиче право на потпуно приказивање човека, његове променљивости у простору и времену у био-социо-културним размерама.

По мишљењу В. Jasickiego (Б. Јашицког) (1962) антропологија, такође, као и зоологија и ботаника, представља монографску, описну и систематску науку. Монографске науке, осим одређивања специфике, грађе и функције организама који представљају објекат њихових испитивања у поређењу са другим облицима биљака или животиња, теже ка објашњавању промена организама које изучавају у фило– и онтогенетичким аспектима, а такође се баве потрагом за факторима који условљавају те промене. Неки сматрају да је дијапазон деловања антропологије прилично скроман. у Пољској је представник таквог правца био и I. Michalski (И. Михалски), који је среди-

ном XX века сматрао да антропологија мора да проучава питања антропо– и расне генезе и зоолошке систематизације раса. Остале проблеме те науке он је карактерисао као параантропологију.

Велика разноликост биолошких, психичких, социо–културних својстава човека, њихова обрнута свеза, сведочи о великом дијапазону истраживачких интересовања антропологије. Уско или широко схватање антрополошке проблематике, повлачи за собом и такву њену дефиницију.

Интересантну концепцију антропологије представио је С. Lewi–Strauss (К. Леви–Строс). Он је издвојио структурну антропологију, која се бави проучавањем етничких група као једине целине у зависности од њихових биолошких, психичких и моралних квалитета. По дефиницији А. Wierciński (А. Вјерћињски) (1980) „Антропологија је наука чија се суштина састоји у адекватном описивању и објашњавању процеса еволуције, биолошких и културних квалитета човека.” По мом схватању „Антропологија представља науку која изучава временску и просторну променљивост биолошких, социјалних и културних норми, узроке и резултате те променљивости”.

Wierciński дели антропологију на: 1) културну, која представља синтезу таквих егзактних наука о човеку, као што су: археологија с праисторијом, етнологија с етнографијом, социологија и педагогија; 2) физичку, коју чини синтеза анатомије, физиологије, биохемије, популационе генетике и екологије човека. Из ових дефиниција произилази да се наше традиционално схватање антропологије, као биолошке науке, мења под утицајем „англосаксонских” приступа антропологији, на пример Т. К. Pennimena (1935) и издвајања њених следећих видова:

I – физичке (биолошке) – разноврсности биолошких наука;

II – културне – разноврсности историјских наука;

III – социјалне – разноврсности друштвених наука.

Приликом уједињења свих тих разноврсности у заједничку антропологију, неопходно је савладати потешкоће повезане с методолошком и терминолошком разноврсношћу, које сметају синтезама сваке врсте. Покушаћемо да размотримо ове одељке антропологије.

I. Физичка антропологија (биолошка) представља компарацију популационе биологије човека. Педесетих година XX века, антропологија коју су оптуживали за расизам и истраживачки конзерватизам – што се углавном примећивало у Немачкој – престала је да буде модерна наука.

Научни и образовни институти били су преименовани у институте за антропобиологију и антропогенезу човека. Та раздвојеност антропологије је потрајала до последње деценије XX века, када су се учврстиле везе раздвојених страна и када је обновљен традиционални назив.

Међу многобројним дефиницијама физичке антропологије, неопходно је навести неке од њих, чији су аутори били пољски научници. А. Wrzosek (А. Вжосек) (1926) је сматрао да је „Антропологија наука која се бави природним описивањем људских група с тачке гледишта зоологије, историје

раса, њене физиологије и патологије”. Т. Dzierżykraj–Rogalski (Т. Ђержи-крај–Рогалски) и К. Modrzewska (К. Моцевска) (1955) у уџбенику антропологије за лекаре су писали. „Антропологија је наука о типогенези човека у аспекту фило– и онтогенезе. Она укључује знања о променљивости антрополошких типова, пропорцијама тела, вида вертикалног положаја, типова размештаја поткожно–масних наслага итд. у времену, и као резултат неких услова биогеографске и социјално–економске средине у територијалном аспекту.”

С биолошке тачке гледишта добру и детаљну дефиницију понудио је В. Jasicki (В. Јашицки) (1962): „Антропологија је наука о променљивости форми представника породице Hominidae, развоја филогенезе и онтогенезе у поређењу с другим бићима у зависности од генетских фактора и спољног биогеографског утицаја”. И физичка антропологија се такође различито дели. Различитости произилазе из разноликости приступа ка дијапазону те науке и арбитражног метода њене поделе.

Познати Р. Вроса (Брока) (1866) издвојио је три одељка антропологије: 1) – зоолошки, који је проучавао човека, поредећи га са светом живих бића; 2) – описни, који обухвата опис анатомских одлика, и интелектуалних, моралних и социјалних које су у људским групама међусобно повезане на разне начине; 3) – општи, који се бави методама истраживања (антропометрије), проблемима типова, утицајима наслеђа и средине.

Р. Мартин (1914) делио је антропологију на: 1) – општу, биолошку, која се бави наслеђем, утицајем средине, расном генезом и расним разноликостима; 2) – систематску, која се бави испитивањем променљивости морфолошких, физиолошких, психичких и патолошких ознака и поређењем тих ознака у области примата; 3) – антропогеографију, која се бави описивањем савремених и фосилних форми човека, проблемима еволуције, везе човека са другим приматима.

В. В. Бунак је у антропологији издвојио теоретски и методолошки део. Први део се састоји од следећих одељака: 1) антропогенезе, у којој су дати основи за одређивање човековог места у зоолошкој класификацији и за описивање његове историје и порекла; 2) мерологије, која изучава променљивост унутрашњих човекових органа и ткива људског организма; 3) соматологије, која се бави изучавањем живих јединки, соматотипова; 4) антропогенетике – одељка који се бави изучавањем генетичке детерминације и модификације људског организма на околину; 5) науке о расама.

В. В. Бунак такође наводи и помоћне науке: приматологију, етнографију, археологију и остале. У методичком делу подвлачи улогу антропометрије и њених одељака.

Пољски научник I. Michalski (И. Михалски) издвојио је средином XX века следеће одељке антропологије:

1) општу, која представља увод у ту науку, која се састоји из теорије, методологије и таксономије;

2) антропографију – типологију, која одређује типолошке каноне. Она се састоји од: а) – морфолошке антропологије која се бави анализом обележја и грађења декласификованих личности, а која обухвата: соматологију (бави се описивањем спољног изгледа тела); мерологију (бави се анатомским материјалима, унутрашњом структуром организма, мишића, утробе); микромерологију (бави се различитостима у грађи ткива); б) функционалне антропологије, која се бави проучавањима животних функција, укључујући физиолошку, патолошку и психолошку антропологију;

3) динамичку, која се бави изучавањем таксономичких промена у онтогенези. У њен састав улазе: антропогенетика, динамичка таксономија, онтогенетичка антропологија;

4) антрополошка група у оквиру које изучавају човека у својству биолошке основе социјалних појава, а састоји се од: етничке антропологије, историјске антропологије и социјалне антропологије;

5) филогенетичку антропологију која проучава настанак човека и укључује:

а) палеонтологију (изучава изумрле форме примата);

б) антропоззоологију (изучава разлику између хомаинида и других примата);

ц) антропогенезу (изучава место и време процеса очовечавања, ради реконструкције племенског (генеалогичког стабла човечанства).

Чекановски је у антропологији издвојио општи и детаљни део. У општем делу је антропологију поделио на: 1) зоолошку – која изучава човека у односу на примате, углавном човеколике мајмуне, уз помоћ компаративне анатомије и генетике; 2) систематску – чији су предмет људске расе, као реално постојећи биолошки елемент људског рода; 3) антропогеографију – која се бави природним описивањем људских група, социјално–племенском или географском повезаношћу група; 4) етничку – која се бави расном диференцијацијом етничких група, питањима етногенезе; 5) палеонтологију, која се бави антропогенезом; 6) социјалну, која изучава утицаје средине на природна својства човека; 7) криминалистичку, која се бави питањима идентификације особа.

Општа антропологија истражује и демонстрира биолошка права човека. Достигнућа опште антропологије су допринела настанку теоретске антропологије на основу генетике и биометрије. Специјална антропологија се бави систематизацијом знања о макроморфолошким, телесним и анатомским обележјима, која одржавају расну диференцијацију човека.

Њој припада морфолошка антропологија и сероантропологија. Тешко је у потпуности описати све разноврсне видове класификације и у вези са тим, ја сам понудио своју класификацију, која узима у обзир следеће одељке:

I. – Филогенетичку антропологију (палеантропологију) која се бави антропогенезом, родовским развитком, настанком антропоидних бића (етапе, фактори антропогенезе) на основу анализе палеонтолошких података.

У оквиру ње, као пододељци се налазе: упоредна анатомија, приматологија, генетика, етологија,

II. – Популациона антропологија (некада – наука о расама), која изучава диференцијацију човека унутар врсте, људске популације. На историјском плану то представља стару поделу антропологије, у чијој основи се налазе класификације К. Линеа, који је 1735. године издвојио 4 расе (европску, азијску, афричку и америчку), J. F. Blumenbacha (Блуменбах), који је 1775. године издвојио 5 раса и G. Cuviera (Кивие), који је 1798. године издвојио 3 људска типа (варијетета): црне коже, беле коже и жуте коже.

У антропологији раса укоренило се неколико концепција подела раса, а заправо:

1) – географска, која је у данашње време већ постала превазиђена;
2) – типолошка, заснована на онтогенетичком начину расне поделе. Она у први план истиче наслеђивање расних ознака, у складу са формалном генетиком (Менделов закон);

3) – популациона, заснована на таксономичкој диференцијацији целокупних популација, етничких група, које се обично изучавају помоћу генетичких маркера, а изучавању се обично подвргавају моногенетичке ознаке.

Две последње концепције су биле супротстављене једна другој, али се данас може сматрати да оне допуњавају једна другу. Типологија је, по правилу, била заснована на постојаности раса, а за то време је популационизам у прв план истицао континуираност процеса генезе раса. Доказано је да се расне ознаке временом мењају, имају опортунистички карактер, а расна диференцијација представља ефекат еволуционих процеса. Таквих ставова се у првој половини XX века придржавао К. Стољхво (К. Столихво), али су они били заборављени после публикавања типолошких концепција. У оквирима овог одељка можемо издвојити: антропогенетику, историјску, етничку и регионалну антропологију.

III. – Онтогенетичка антропологија – бави се изучавањем проблема онтогенетичког развоја човека, а њен настанак се везује за средину XVIII века. Овај одељак је положио темеље ауксологији – новој науци о онтогенетском развоју живих организама. Онтогенетичка антропологија проучава механизме и законе који управљају процесима развоја, међуиндивидуалног, расног, међуонтогенетичког, конституционалног, диморфичке диференцијације процеса раста и сазревања међу поколењима.

Са овим одељком повезана је и физиологија и патологија развоја, ендокринологија, медицински процеси развоја (неонатологија, педијатрија, школска хигијена) и геронтологија, психологија развоја и педагошка антропологија;

IV. – Антропологија, која се примењује у другим областима знања, углавном помоћу антропометрије; криминалистичка антропологија и антропологија судске медицине, стоматолошка антропологија и ергономска антропологија.

У овом раду немогуће је размотрити везе антропологије са свим биомедицинским, историјским, друштвеним наукама, са ергономијом и физичком културом. Ипак, неопходно је споменути, да је антропологија на посебан начин повезана са медицином, што су у Русији истицали Б. Б. Гинзбург и Б. А. Никитјук, у Југославији Б. Швоб, а у Пољској – А. Wrzosek (А. Вжосек) и М. Świrko–Godyski (М. Ћвирко–Годицки). По мишљењу овог последњег, антропологија представља за медицину клинику за здравог човека, будући да објашњава проблеме нормалне биолошке прилагодљивости човека, суштину везе здравља и болести људи са полом, конституцијом (биотипом) и расом.

Антропологија помаже медицини да разјасни узроке нормалне прилагодљивости, суштину здравља и болести на основу критеријума биолошке норме. У тој вези она даје премисе за теорију и праксу популаризације здравља – валеологије, профилактичке и рехабилитационе медицине.

По мишљењу К. Imielińskiego (К. Имјељинског), медицина, која се брине о здравом човеку и лечи га, представља антрополошку науку. Разноврсне су везе антропологије с физичком културом, а посебно са спортом и физичким васпитањем, а такође и са биомехаником и кинезиологијом. Ергонометричка антропологија, захваљујући биомеханици и гониометрији, чврсто се аргументовала у теорији и пракси ергономије.

Социјална антропологија. – Ова антропологија се појавила касније од физичке, захваљујући америчком научнику Л. Г. Моргану („Првобитно друштво” 1877), али се њен развој одвијао у Енглеској. Она се бави еволуцијом и компаративном анализом структура и друштвених институција, изучавањем појава које настају у људској средини и њиховом распрострањеношћу у географском простору, а бави се и историјом њихових развоја. У те појаве спадају видови социјалних организација – друштвеноекономско уређење, видови технологије, социјалне стратификације (класе, касте, међуслојеви), породичне, родовске, брачне форме, системи управљања, правни, морални системи, религиозна веровања, магија. Осим овога, социјална антропологија се бави и изучавањем психологије и језика. У њен састав улазе науке као што су: политичка економија, социологија, педагогија, социјална психологија, социобиологија, наука о религији.

У класификацији коју сам ја понудио, социјална антропологија представља науку о временској и просторној променљивости друштвених норми човековог понашања. Ова наука, у процесу компаративне анализе и класификације појединих народа, на основу типа социјалних институција, моралних и правних норми, религиозних веровања и језичких различитости, добија етнолошки аспект. Етнологизам је такође присутан у физичкој и културној антропологији.

У Француској се употребљава назив *етнологија* за етничку антропологију. Чекановски је сматрао да социјалну антропологију можемо назвати компаративном или општом етнографијом.

У Енглеској је велики допринос овој науци дао социолог Н. Спенсер (Спенсер) – оснивач социјалног дарвинизма и еволуционе социологије. На основу те идеје учврстило се убеђење да је на основу резултата биолошког развитка човека настала социјална подела по класама, кастама или према полу. Уврежило се андроцентрично схватање о водећој друштвеној улози мушкарца, а такође и закон о биолошкој садржајности, којом се оправдала биолошка поларизација улога мушког и женског пола. Спенсеризам се у извесном степену користио у расистичким концепцијама, чији су главни теоретичари били А. de Gobineau и Н. S. Chamberlain (Гобино и Чемберлен). У Немачкој је тај ток утицао на настанак политичке антропологије.

Велики допринос развоју социјалне антропологије дали су пољски научници: В. Malinowski (Б. Малиновски) у Пољској и L. Gumplowicz (Л. Гумплович) у Аустрији. Последњи од њих, мање познат од Малиновског, увео је у социологију термин *борбе* и *расе*. Он је схватао расу као етничку и историјску колективност. У борби између раса за опстанак, видео је фактор који је доприносио развоју друштва. Захваљујући њему развила се теорија освајања. Малиновски је био истакнути представник функционализма. Мало познат због публикавања својих радова само на пољском и руском језику, али не и мање значајан за развој науке био је и L. Krzywicki (Л. Кшивицки) – лекар, социолог, антрополог и популаризатор научног социјализма. Позната су његова достигнућа у области социологије, економије, психологије, антропологије, археологије, етнологије, етнографије.

Културна антропологија (антропологија културе) представља науку о материјалној и духовној култури човека, њеној еволуцији и диференцијацији у времену и простору. У овом правцу антропологија користи подтке наука као што су: археологија, етнологија, етнографија, лингвистика, етнопсихологија, наука о религији. Ова наука је постала позната у Енглеској, углавном захваљујући Е. В. Тјелору (Тејлор), који је дао прву дефиницију културе. Култура је сложена целина – у чији састав улазе: знања, веровања, уметност, морал, обичаји и право – а та целина се може аналитички разложити на саставне елементе.

У Америци су у развијању културне антропологије велику улогу одиграли радови А. Л. Кроебер-а, Р. Бенедикт-а (Кребер, Бенедикт) и других научника. По Бенедиктовој, антрополог се појављује не само као изучавалац разноликости, него пре свега као изучавалац културних разлика, разноврсности форми људског живота и веза између њих. – „Антропологија се бави свим специфично људским аспектима живота човека, којима се он разликује од других живих бића, истражује биолошке, културне и социјалне особености човека. Међу биолошким својствима човека као посебне врсте, за антропологију су посебно интересантна она, која су повезана са културним животом човека и самом културом.”

Културне разлике нису повезане с расним одликама, за разлику од расистичких концепција. Осим природне средине, управо култура игра несумњиву

улогу у процесима генезе раса. С. Lévi–Straus (К. Леви–Строс) (1993), пише о томе на следећи начин: „Откривамо да раса представља функцију културе”.

Свака култура реализује селекцију генетичких способности, а оне, на свој начин, реагују, утичући на културу. Реакција културе на хладни темперамент северњачких народа или врели темперамент народа тропских зона, технолошка оштроумност и разноликост питања, играли су велику улогу у процесима расне диференцијације. По речима Кребера, култура је целокупност узорака мишљења, перцепција и реаговања, преношених помоћу симбола и изражених у виду материјалних производа. Култура се појављује као елемент прилагођавања човека према средини, према набављању средстава за стваралачку експанзију у најекстремнијим условима природне средине. Природна средина се појављује као услов и фактор културног поретка и хармоније.

Ј. Steward (1976) је формулисао теорију културне екологије: „Човек се укључује у еколошку средину не само као организам, повезан са другим организмима у вези са њиховим физичким својствима, повезан са другим организмима у вези са њиховим физичким својствима. Он такође укључује фактор културе, који се подвргава утицају целокупног културног живота и у исто време и сам утиче на њу. Културна екологија се бави оним обележјима, која су најчешће везана са коришћењем околине, а која су одређена културом. Културна екологија се бави изучавањем веза између природе (клима, рељеф околине, флора и фауна, рудно благо) и културе (техника, економија, социјална организација, идеологија).

У данашње време све чешће се примећује уједињавање социјалне и културне антропологије, под заједничким називом антропологија културе. Спој физичке и културне антропологије за многе проучаваоце је био изузетно плодотворан. У Пољској Ј. Talko–Hrynciewicz (Ј. Талко–Хринцевич), Ј. Чекановски, Л. Krzywicki (Кшивицк), S. Pontatowski (С. Поњатовски), А. L. Godlewski, К. Moszyński (К. Мошински), а од савремених проучавалаца А. Paluch (А. Палух) а посебно А. Wierciński (Верцински), постижу значајне успехе. О томе је раније писао познати југословенски научник, професор Б. Скерљ, а у наше време Петар Влаховић, велики пријатељ Пољске, познати етнолог и антрополог.

А. Wierciński (Верцински) је формулисао интересантну концепцију биокултурне еволуције човека, концепцију проблема магије на основу филозофије религије. Публиковане су, такође, монографије и уџбеници из антропологије културе. W. Burszty (В. Буршти) (1999) и Е. Nowickiej (2000). Е. Новицка пише: „Антропологија културе се одавно уводи у пољску науку, али су се њоме одавно бавили фрагментарно, с великим успехом. Она је још одавно била заступљена у науци, углавном у Великој Британији, САД, Канади, а делимично, такође под другим називима (етнологија) – у Европи. У Пољској је социјална и културна антропологија већ од седамдесетих година почела да се предаје на неколико факултета и виших школа у оквиру струке: социологије и педагогије. Примећују се тенденције ка њеном даљем укључивању у универзитетске програме, често уместо физичке антропологије. Ипак, сматрам да у

Пољској не постоји довољно стручњака који би успели да овладају проблематиком целе антропологије, у вези с чим је неопходна дискусија за припрему постојећих стручњака. Добре примере у вези са овим налазимо у прошлости, када је биолог–антрополог, осим биолошких предмета, по програму, изучавао археологију, етнологију, демографију. Укључивање у обуку социологије, представљаће одређени програмски минимум за антрополога, независно од профила школовања (биолошки, хуманитарни, социјални).

Nowicka (Новицка) дели антропологију културе на: 1) антропологију првобитних друштава; 2) антропологију сеоских средина; 3) антропологију градских средина; 4) историјску антропологију (давних цивилизација).

Са антропологијом су, пре свега, повезане археологија, лингвистика, филозофија религије и филозофска антропологија. Буршта поставља питање: „Каква знања улазе у дијапазон области науке, коју зовемо антропологија културе?” Постоји културна, социјална антропологија, постоји немачка етнологија *Völkerkunde*, чак и етнографија, али и антропологија културе?” Заиста, тешко је на свету наћи институт, департман или музеј, који би у свом називу имао сличну формулацију. А за то време се пише о антрополошкој концепцији културе, о антрополошком поретку, антрополошкој тачки посматрања. Антропологија културе – то је својеврсна идеја о томе како да се мисли о другим људима, о нама самима и нашим прецима, о житељима удаљених архипелага и о оплемењеним интелектуалцима краја века – о људима и о човеку.

И тако се, у овим размишљањима враћамо концепцији антропологије Жана Жака Русоа, који је упозоровао да је развој цивилизације – измишљена корист, а природа представља примарну праву корист, а општу антропологију је сматрао најопштијом науком о човеку, науком која проучава одnose између природе и цивилизације.

У периоду од неколико последњих деценија настали су и други видови антропологије, на пример филозофска антропологија васпитања, педагогије, породице, чак и филма. Можемо поставити питање: да ли је оволика разноликост последица злоупотребе назива „антропологија”? У односу на филозофску антропологију, наравно да није. Могли би се такође сложити и са тим да антропологија васпитања и педагогије представља специфични спој физичке антропологије и антропологије културе. У извесном степену, у вези са развојем антрополошких наука, принуђен сам да акцептирам дељење опште антропологије на три или два дела према „англосаксонском” обрасцу, без обзира на то што он оличава одступање од круга термина који су раније функционисали у романском и словенским језицима.

Смем да се надам да ће овај рад постати допунски материјал за ширу дискусију на ову тему, а посвећујем га академику, професору, доктору наука Петру Влаховићу – великом пријатељу свих Словена – поводом седамдесетпетогодишњице његовог рођења.

